

Potrebe in izzivi v povezavi s SARS-CoV-2/COVID-19, Dom starejših občanov (DSO) Ljubljana Vič Rudnik

Matej Peteh

DSO Ljubljana Vič-Rudnik, Cesta na Bokalce 51, 1125 Ljubljana

Začetek epidemije je predstavljal stresno obdobje. Na bivalnih enotah in v celotnem Domu starejših občanov (v nadaljevanju dom) je bil prisoten strah pred neznanim. Počutili smo se nepripravljene na novonastalo situacijo. Nihče ni vedel, kaj nas čaka, na novo situacijo se nismo mogli pripraviti. Ob samem pojavu okužbe v domu pa so se ti občutki še okrepili. Sledilo je zaprtje doma za obiske in izvajanje vseh preventivnih ukrepov za preprečevanje in širjenje okužbe. Stanovalci so se zadrževali v sobah, manj je bilo vsakodnevnih ritualov, posledično se je žal povečala izoliranost.

COVID-19 se je pojavil v bivalni enoti za osebe z demenco, kjer se je delo spremenilo v celoti. Zaradi preobilice dela je časa in pogojev za dodatne dnevne aktivnosti za osebe z demenco primanjkovalo, vseeno pa smo zaposleni med delom ves čas poskušali ohranjati pozitivnost in iskali smo trenutke bližine in povezanosti s stanovalci. Stanovalci so ostali brez obiskov svojcev, njim znane obraze pa smo prekrili z maskami. Na začetku so bili zmedeni, spraševali so po svojcih, zanimalo jih je, kaj se dogaja, zakaj ne pridejo na obisk. Kljub umirjenim in večkratnim pogovorom se dolgo niso mogli privaditi in sprijazniti na novo nastale razmere.

V času zaprtja doma smo začeli omogočati stike preko video klicev. Takšna komunikacija pa je otežena pri osebah z demenco. Večino stanovalcev je pomirilo to, da so svojce vsaj slišali. Video je predvsem veliko pomenil njihovim svojcem, da so jih videli in se prepričali, da je z njimi vse v redu. Kasneje, ko se je dom odprl za obiske, pa je ogromen organizacijski zalogaj pomenila koordinacija obiskov, ki morajo biti vnaprej najavljeni in v skladu z zaščitnimi ukrepi.

Stanovalce smo seznanili s pandemijo. Dnevno smo se z njimi pogovarjali, poskušali smo jim razložiti in približati ukrepe, napisali smo tudi pisna obvestila. Nekateri stanovalci so spremljali novice po televiziji ali brali v časopisu. Stanovalci z začetno obliko demence so kljub nerazumevanju resnosti virusa čutili, da se odvija nekaj resnega in pomembnega, zavedali so se sprememb v načinu dela; stanovalci z napredovalno obliko demence takšnega razumevanja niso bili zmožni. Večina stanovalcev bivalne enote za osebe z demenco ne razume dogajanja v zvezi s pojavom novega virusa. Zavedajo pa se sprememb, vsaj zdi se nam, da s svojim vedenjem to pokažejo.

Čas korone je prekinil rutinsko delo, prekinile so se ustaljene strukture dneva. To se je pri nekaterih stanovalcih izražalo v večjem nemiru, pri drugih pa v umiku samih vase. Kasneje je bila pri aktivnostih potrebna večja motivacija. Opažamo, da je pri nekaterih stanovalcih nastopil upad v verbalnem komuniciranju. Res je, da demenca s časom napreduje in gre svojo pot, vseeno pa domnevamo, da je čas epidemije dodatno negativno vplival na osebe z demenco. Smo se pa ves čas zavedali te problematike in zato omogočali primerne individualne aktivnosti. Po najboljših močeh smo jim poskušali nadomeščati družino, skrbeli smo za socialne stike, sprehode in drobne pozornosti.

Spremembe v razpoloženju stanovalcev so bile očitne, na pogledih stanovalcev se je dalo prebrati veliko. Na začetku je bila razvidna žalost, potem smo opažali predvsem apatijo. Nekateri so bili vznemirjeni, drugi zamišljeni, otožni, zadržani, zbegani, obupani. Zaprli so se vase. Stanovalcem z demenco je bilo zelo težko razložiti, kaj se dogaja, situacije niso razumeli, so pa dojemali spremembe v poteku dneva. Manj je bilo fizične bližine in dotikov. Spraševali so nas »kdaj bo tega konec?«. Stanovalci z demenco, ki so bili v izolaciji so bili tudi prestrašeni, znani obrazi zaposlenih, ki so jih pred epidemijo pomirili, so bili sedaj skriti za maskami, v kombinezonih, z vizirji, očali. Nikogar v opravi niso prepoznali, bili so zbegani. Umirjen pogovor s stanovalcem je, kot vedno pri tem najbolj pomagal. Tako je ena izmed stanovalk dejala: »Ne poznam vas, ne vem kdo ste, zelo znan pa mi je vaš glas«. V času krize se seveda oklenemo tistega, kar nam je znano, tisto kar nam je še ostalo na voljo.

Zaposleni smo se prav tako morali soočiti z epidemijo. Strah pred okužbo je bil ves čas prisoten, a smo ves čas delali vestno in po predpisih, na podlagi izkušenj in strokovnega znanja. Delo je bilo obsežno in zahtevno, a smo kljub danim razmeram skušali stanovalcem približati občutek domačega okolja. Prisotne so bile stiske zaposlenih, delo v izolaciji je naporno samo po sebi. Vse to je vplivalo tudi na odnose in počutje v družinah. Nekateri so omejili tesne telesne stike z družinskimi člani, spali so v ločenih sobah. Tisti zaposleni, ki so zboleli, povedo, da jim je največ pomenila čustvena opora in pomoč družine, ter dobri odnosi s sodelavci, ki so jim vplivali pozitivno

energijo. Med tem pa so zaposleni, ki so delali v COVID enoti poročali tudi o občutkih stigme, izoliranosti in izogibanja. Prav tako so nekateri zaposleni občutili podobne odzive s strani sosedov, ki so vedeli, da delajo v domu. Nekateri zaposlene je epidemija na nek način "predramila", da so začeli dajati večji poudarek skrbi za lastno zdravje in imunski sistem (sproščanje, zdrava prehrana, gibanje, zdravi odnosi). Lahko rečemo, da nam je epidemija tudi pokazala, kaj je v življenju zares pomembno.

Čeprav je bila to zahtevna, težka preizkušnja, nam je veliko dala. Predvsem spoznanje, da se lahko v takšnih kriznih primerih zanesemo predvsem nase, na lastne vire. V veliko situacijah smo se morali sami znajti, brez zunanjih pomoči. Stopili smo skupaj in to nas je v tem obdobju krize še dodatno povežalo, znotraj posameznih služb in tudi multidisciplinarno. V času epidemije smo okrepili sodelovanje na vsakodnevni krizni sestanki, dajali predloge, iskali rešitve in si nudili oporo. Okrepili smo občutek pripadnosti in samozavesti, da smo kos tudi najtežjim izzivom. Delamo povezano v timu in se vsak dan trudimo stanovalcem omogočiti kakovostno bivanje. Vsak od zaposlenih prispeva svoj košček v mozaiku. Ob koncu prvega vala smo imeli občutke uspeha, ki pa niso in ne morejo biti katarzični, saj se zavedamo, da je bila dobljena samo prva bitka, pandemija pa še

traja. Očitno je, da bomo morali s tem virusom živeti še kar nekaj časa. Poudarek pa moramo dati na odgovornost do sebe in drugih.

V prihodnje je potrebno zagotoviti ustrezen dostop do zaščitne opreme. Pomembno je zavedanje, da so domovi socialno-varstveni zavodi in ne bolnišnice, kar pomeni, da je potrebno zagotoviti ustrezne pogoje za primerno izolacijo okuženih stanovalcev.

Potrebujemo tudi več zaposlenih, ker bi to omogočilo več možnosti individualnega dela s stanovalci.

V praksi se je očitno pokazalo, da je večina domov arhitekturno neprimernih za obdobje epidemije, potrebno je zagotoviti finančne vire za ta namen in pričeti z gradnjo potrebne infrastrukture.

Zakonodaja, ki ureja področje dolgotrajne oskrbe, naj bo napisana in sprejeta na način, da upošteva pripombe deležnikov, ki imajo dragocene neposredne izkušnje dela s starostniki.

Zagovarjati moramo enakopravno obravnavo bolnikov, ne glede na to, kje stanujejo (v DSO ali doma), ne glede na starost.

Potrebno se je boriti proti stigmatizaciji bolnikov in tistih, ki prihajajo v stik z njimi. Ne smemo dovoliti, da bi bili zaradi tega prikrajšani do dostopa do zdravstvenih ali drugih pomembnih storitev.